

Van algemene soort tot restpopulaties aan de randen van de stad. De achteruitgang van de huismus is nergens zo goed in kaart gebracht als in de straten en stegen van Delft.

Verstening verdrijft huismussen uit Delft

Tekst Bart Vastenhouw en Kees Mostert

Dertig jaar geleden waren huismussen nog erg algemeen in Nederland. Ze waren zo talrijk dat de aantallen eigenlijk niet goed te tellen waren. Het overal aanwezige getjilp maakte deel uit van de normale achtergrondgeluiden. Hoe anders is de situatie nu. In de meeste straten van de stad is het stil en hoor je geen getjilp meer. Langzaam maar zeker zijn de mussen verdwenen uit het straatbeeld. Tussen 1980 en nu is het aantal huismussen in Nederland heel hard achteruit gegaan. In 2004 werd de huismus zelfs landelijk op de rode lijst gezet omdat de soort zo verontrustend snel achteruit ging.

In het voorjaar van 2007 besloten we met een klein groepje tellers om in Delft eens nader te kijken naar de populatie huismussen. Het plan was om vijf jaar lang de huismussen in Delft en omgeving te inventariseren om te zien of de soort nog steeds zo hard achteruit ging of dat er misschien al een licht herstel op handen was. De achteruitgang van de huismus was in 2007 in Delft zo ver voortgeschreden dat nu de nog aanwezige mussen met gemak konden worden geteld. Met de fiets gingen we er op uit om elk voorjaar bepaalde wijken van de stad en de omliggende dorpen te monitoren. Elk luid tjilpend mannetje werd daarbij als een territorium genoteerd en ingevoerd in de database. In 2011 is het onderzoek na vijf jaar inventariseren afgesloten. Het was tijd om de balans eens op te maken en enkele conclusies te trekken uit alle verzamelde gegevens en observaties.

BEBOUWDE KOM

In 1975 werd het aantal huismussen in de bebouwde kom van Delft geschat op 1400-1700 paar. Dat aantal daalde drastisch met

een dieptepunt in de jaren 2008-2009. In 2011 werden er 204 paar geschat in het gebied.

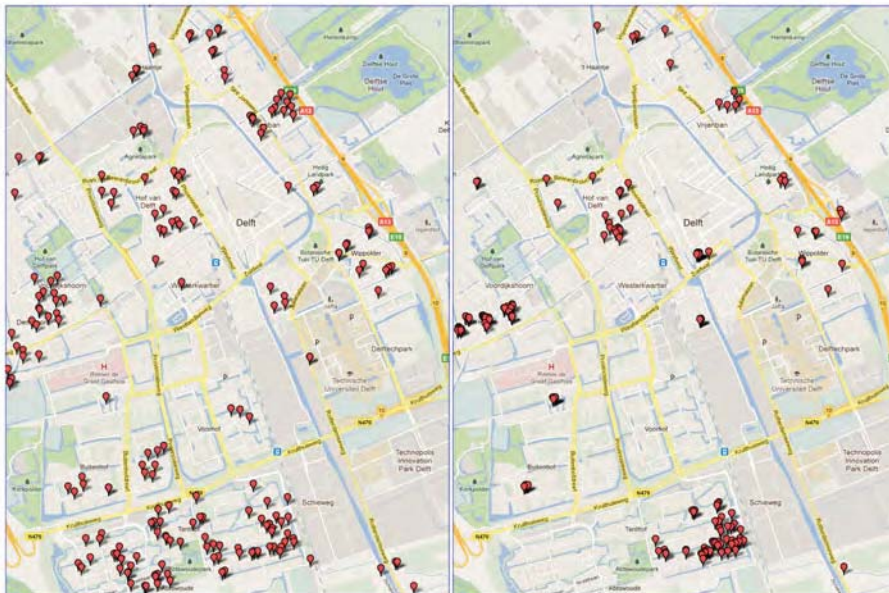
In het voorjaar van 2007 werd Delft gebiedsdekkend geteld. Om meer zicht te krijgen op de oorzaken van de achteruitgang is ook het aangrenzende buitengebied op mussen geteld (het Delftse Hout-complex, Midden-Delfland en omgeving Oude Leede-Pijnacker). Als je de verspreidingskaart van Delft van dat jaar bekijkt, zie je dat de mussen vrij gelijkmatig over de stad verspreid voorko-

men. Het zijn de laatste resten van de vroeger zo talrijke en gelijkmatige verspreiding over de stad.

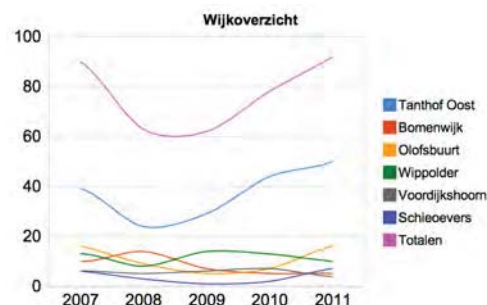
In 2011 is Delft niet meer gebiedsdekkend geteld, maar zijn alleen bepaalde wijken gemonitord. De oude verspreiding over de stad is verdwenen en er zijn nu clusters overgebleven in delen van de stad die gunstig zijn voor huismussen. Het aantal broedgevallen in deze clusters lijkt sinds 2009 weer iets te groeien, een duidelijk voorbeeld hiervan is de wijk Tanthof-Oost.

Huisumus blijft in buitenwijken.

Delft in 2007 en 2011. De algemene verspreiding van huismussen over de stad is overgegaan naar een meer geclusterde situatie.

Verrassend genoeg is het totale aantal broedgevallen van voorjaar 2007 en 2011 ongeveer gelijk.

Buiten de bebouwde kom werden nog maar enkele paren vastgesteld in het aangrenzende recreatiegebied De Delftse Hout. In de dorpen en boerderijstroken van Midden-Delfland en de omgeving van Pijnacker was de huismus plaatselijk nog vrij talrijk. Zo werden in 2011 in de dorpen Schipluiden, Maasland en 't Woud respectievelijk nog 38, 21 en 12 paar geteld. In deze gebieden lijkt de huismus zich nog redelijk goed te handhaven.

SPERWER

Bij het tellen van huismussen in Delft en omgeving is gebleken dat mussen het liefst broeden in straten met huizen met pannendaken, heggen en veel groen rondom. De nabijheid van weilanden, ruigtes, groene tuinen en parken zorgen voor de aanwezigheid van voldoende insecten als voedselbron. Volgens een studie van Bower uit 1999 is de aanwezigheid van voldoende insecten in het dieet van de nestjongen een belangrijke voorwaarde is voor broedsucces.

In veel onderzoeken naar mussen wordt ook het toenemen van een aantal roofdieren zoals sperwer, ekster of huiskat genoemd als reden van de drastische achteruitgang van de huismus. Ook wordt gebrek aan goede nestgelegenheden genoemd als oorzaak. Uit het onderzoek in Delft en omgeving lijken deze mogelijke oorzaken echter geen grote rol te spelen in de afname van het aantal mussen. Ook in wijken met voldoende broedmogelijkheden, waar zelfs speciale mussenkasten werden opgehangen, zijn de mussen toch in aantal achteruit gegaan. De toename van sperwer, ekster of huiskat lijkt in Delft geen grote rol te spelen. In wijken zoals Tanthof-Oost waar deze predatoren ruimschoots voorkomen, neemt de huismus momenteel zelfs weer toe.

VERSTENING

In de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw waren er in Delft nog vrij veel onbebouwde stukken grond met een ruige vegetatie. Een voorbeeld hiervan waren de oude industrieterreinen met bramen- en wilgenstruweel langs de Schieoevers en de Buitenwatersloot. Al deze groene plekken in de stad zijn momenteel dichtgebouwd met huizenblokken, winkels en bedrijven. Ook het omvormen van veel particuliere groene tuinen tot geplaveide barbecuepatio's heeft geleid tot een verdere verstening van de stad. Het verdwijnen van groen met de daar bijbehorende insecten zou een belangrijke oorzaak kunnen zijn dat de huismussen in en rond de binnenstad de afgelopen dertig jaar vrijwel zijn verdwenen.

Aan de buitenrand van de stad zijn echter nog wel verruigde stukjes groen te vinden met de rijkdom aan insecten die daarbij hoort. In Tanthof-Oost broeden de huismussen voornamelijk langs de zuidrand van de bebouwde kom, waar de wijk grenst aan de weilanden en het Abtswoudse Bos. In dorpen en boerderijstroken in de omgeving van Delft lijkt de huismus zich redelijk goed te handhaven.

In het voorjaar van 2011 werd bij toeval toch nog een kolonie huismussen ontdekt in de zuidelijke binnenstad, langs de Korte Geer en het Achterom. De afgelopen jaren werd eigenlijk al aangenomen dat er geen huismussen meer in de binnenstad voorkwamen. Maar blijkbaar kunnen de mussen heel plaatselijk toch nog voldoende insecten vinden in tuinen en kleine stukjes stadsgroen.

ROMMELIGE NATUUR

Vijf jaar geleden was het aantal huismussen in Delft zo klein, dat het er op leek dat

binnen enkele jaren de huismussen in Delft en omgeving zouden verdwijnen. Gelukkig is dat niet gebeurd. En hoewel het verschil tussen 1980 en 2011 nog steeds schrikbarend is, zullen de huismussen in de randzone van de bebouwde kom van Delft vermoedelijk wel blijven voorkomen. De verwachting op iets langere termijn is dat de huismus in het overgrote deel van de bebouwde kom zal verdwijnen, maar dat de soort zich in het agrarische buitengebied rond boerderijen en kleine dorpen redelijk goed zal handhaven. Wellicht zou de gemeente ook weer in de stad wat meer rommelige natuur kunnen laten ontstaan of opzettelijk creëren. Misschien zouden ook de inwoners van Delft hun tuinen weer groener kunnen maken en op die manier de verstening van de stad tegengaan. Dan zullen we toch nog kunnen blijven genieten van het gezellig getijl dat voorheen in elke straat zo gewoon was.

Bart Vastenhouw is lid van de KNNV Afdeling Waterweg-Noord. Kees Mostert is lid van de KNNV Afdeling Delft.

LITERATUUR

Mostert K. De broedvogels van het stedelijk gebied van Delft in 1990, alsmede een overzicht van de drie voor- gaande decaden. 1995.
Vastenhouw B. Mostert K. Huismussen in de regio Delft. 2007.
Bower S. Fortpflanzungsaktivität, Habitatnutzung und populationsstruktur eines schwarms von haussperlingen (*passer d. domesticus*) im hamburger stadtgebiet. Hamburger avifauna, 1999.